

Fran Levstik: POPOTOVANJE OD LITIJE DO ČATEŽA

Fran Levstik je pisal v obdobju med romantiko in realizmom (1848-1899). Če upoštevamo evropsko slovstvo, ki je v tem času doživelo razmah realizma in začetke novih smeri (dekadenca, simbolizem), je bila slovenska književnost v zaostanku za nekaj desetletij. V tem času je bilo slovensko slovstvo še pod vplivom razsvetljenstva in romantike.

Fran Levstik se je na področju slovstva ukvarjal s pesništvom, pripovedništvom, esejistiko, slovstveno kritiko in zgodovino. Med njegova pesniška dela spada pesniška zbirka Pesmi 1854. Kasneje je po revijah objavljala tudi ljubezenske pesmi (Tonine pesmi in Franjine pesmi). Njegovo najznamenitejše pripovedno delo je povest Martin Krpan (1858). Na področju dramatike je preoblikoval v verze Jurčičevo zgodovinsko tragedijo Tugomer. Njegovo najpomembnejše literarno teoretsko in kritično delo je potopisni esej Popotovanje od Litije do Čateža (1858). Potopis bi lahko razdelili na dva dela. V prvem delu Levstik opiše pot in ljudi, ki sta jih s prijateljem Radivojem srečevala (starko Taro in kmeta Bojca), kako modrujejo ob vinu, oriše gospodarske razmere, ne ustavi pa se ob pokrajinskih lepotah niti se lirsko ne razživi. To kaže, da potopis ni zasnovan romantično.

Sredi spisa se razgovori o ostankih ljudskega slovstva, nato preide v esejistično razpravo o nalogah, zvrsteh in slogu sodobnega slovenskega slovstva.

Odlomek iz Berila 2 je iz drugega dela potopisa, ko se Levstiku porajajo literarna vprašanja. Skuša odgovoriti, kakšno literaturo potrebujemo Slovenci, in hkrati ponudi nekaj temeljnih predlogov.

V odlomku pisatelj poudari štiri različne načine literarnega ustvarjanja, in sicer kako se lotiti igre, romana, novele in povesti. Slovenskemu dramatik predlaga, naj piše vesele igre, s kmečkimi značaji, saj je gospoda potujčena. Meni, da Slovincem za igro manjka zgodovinske snovi.

Piscem romana predlaga, naj v ospredje postavijo kakega veljavnega domačina in šaljivo osebo (vaški posebnež, deseti brat).

Pisali naj bi tudi povesti, ki jim pravimo novele. Meni, da je na tem področju dovolj gradiva, zlasti pravljic iz turških bojev. Pisce opomni, naj bo junak karakteriziran in razmišljujoč.

Seveda bi se morala literatura pisati v domači besedi, v domačih mislih, na osnovi domačega življenja.

Lepopisni program se bistveno razlikuje od Čopovega in Prešernovega, ni romantičen, ampak kaže poleg sodobno aktualnih še razsvetljenske in predromantične poteze.

Levstikovo delo Popotovanje od Litije do Čateža ostaja najizvirnejši dokument o razvojni problematiki slovenske književnosti v drugi polovici 19. stoletja.